

Domače sorte semen so osnova prehranske neodvisnosti

Slovenska semena izginjajo

V preteklosti so bila avtohtona slovenska semena vir preživetja. Sedaj so osnova za lastno vzgojo zdrave, domače zelenjave. Mnogim Slovencem. Z avtohtonimi semeni se je pred stoletnimi leti, leta 1906, začela zgodba največje in edine semenarske hiše v Sloveniji, Semenarne Ljubljana. A država je marca lani mirno dopustila, da smo to največjo slovensko semenarsko hišo prodali tujemu kupcu. Zdaj pa je državi očitno velika težava izvesti vnaprej dogovorjen odkup Seleksijsko-poskusnega centra Ptuj (SPC Ptuj), obrata Semenarne. V njem se ukvarjajo z ohranjanjem rastlinskih genskih virov in s semenarjenjem lokalnih sort kmetijskih rastlin, katerih ponudba je v Sloveniji zelo omejena.

V prodajni pogodbi so predvideli možnost, da v šestih mesecih po prodaji Semenarne ta njen obrat prenesejo na tretjo osebo, a se do danes to še ni zgodilo. Bomo zdaj za vedno izgubili še slovenska avtohtona semena in znanje, kako jih ohranjati?

Vlada je junija lani sklenila, da je v interesu države, da ima pod nadzorom lastne genske vire. Slovenskemu državnemu holdingu SDH so naložili, da odkupi SPC Ptuj in ga prenese na državo oziroma državno entiteto. Strokovnjaki so si enotni, da je najprimernejši prenos na Kmetijski inšti-

Ohraniti moramo domače semenarstvo, naše avtohtone sorte semen, saj so pomemben del prehranske neodvisnosti in samooskrbnosti.

tut Slovenije. Več o tej problematiki izvem v oddaji *Točka preloma* na Rtv slo.si (bit.ly/3o9PnLA).

Prvi rok prenosa SPC Ptuj je bil lani oktobra. Ker se ni zgodil, so postavili drugi rok, 15. marec. Tudi ta se ni zgodil in je zdaj prestavljen na 31. julij. Ali

Doc. dr. Darja Kocjan Ačko

bodo datum ujeli, smo vprašali tako na SDH kot na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Z SDH-ja so nam odgovorili, da so s pomočjo finančnega svetovalca proučevali možnost ustanovitve gospodarske družbe, ki bi od Semenarne Ljubljana odkupila obrat SPC Ptuj in ki bi v nadaljevanju opravljala semenarsko dejavnost kot gospodarsko dejavnost.

ZAČARANI KROG

»Ugotovljeno je bilo, da v okviru obrata SPC Ptuj te dejavnosti ni mogoče opravljati z namenom ustvarjanja dobička, saj prihodki ne bi pokrivali stroškov. SDH zato ni sprejel odločitve o ustanovitvi gospodarske družbe (ter s tem o odkupu obrata SPC Ptuj) in je o tem v aprilu 2021 obvestil Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvo za finance. Glede na to, da je po oceni SDH edina možnost, da se semenarska dejavnost v okviru SPC Ptuj dolgoročno opravlja kot javna služba, trenutno pa ni postavljen ustrezen pravni okvir za opravljanje te dejavnosti kot javne službe, je stvar odločitve resornega ministrstva, ali bo vzpostavilo tak pravni okvir, ki bo omogočal dolgoročno rešitev za obrat SPC Ptuj.«

In smo spet na začetku začaranega kroga. Še enkrat smo se obrnili na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kjer so nam odgovorili, da so se seznanili z ugotovitvami SDH in da v sodelovanju z njimi pre-

Foto: T. Svetle

verjajo ostale pravnoformalne možnosti, zlasti v povezavi z javnimi službami v poljedelstvu, vrtnarstvu in rastlinski genski banki, katerih izvajalec je večinoma Kmetijski inštitut Slovenije.

Zagotovila, da se bo prenos zgodil do 31. julija, pa do zaključka redakcije od nikogar nismo dobili. Usoda semenarskega centra na Ptuju in kdaj ga bo SDH prenesel na državo, tako še ni znana.

SELEKCIJSKO-POSKUSNI CENTER PTUJ

Najpomembnejša naloga SPC Ptuj, ki se razteza na štiridesetih hektarjih, je vzdrževalna selekcija za triinosemdeset sort vrtnin in poljščin, od teh je devet- in petdeset sort lokalnih in šest ohranjenih, ki so širšega javnega pomena za Slovenijo.

»Da je pridelano seme kar najboljše, posejejo na Ptuju številne poljske poskuse s sortami različnih kmetijskih in okrasnih rastlin ter opazujejo in ugotavljajo njihove gospodarsko pomembne lastnosti in njihovo ohranjanje iz roda v rod. Ker se zavedajo prednosti domačih (avtohtonih) sort pred tujimi glede prilagodljivosti na rastne razmere pri nas, jih ohranjajo z vzdrževalno selekcijo, s katero izločajo nezaželene, navadno bolne ali netipične rastline,« pojasnjuje docentka dr. Darja Kocjan Ačko s Katedre za fitomedicino, kmetijsko tehniko, poljedelstvo, pašništvo in travništvo z Ljubljanske biotehniške fakultete.

*Ker se zavedajo prednosti
domačih avtohtonih
sort pred tujimi glede
prilagodljivosti na rastne
razmere pri nas, jih
ohranjajo z vzdrževalno
selekcijo.*

Strokovnjaki SPC se skupaj s sodelavci iz strokovnih in znanstvenih ustanov ukvarjajo tudi z žlahtnjenjem novih slovenskih sort kmetijskih rastlin, da izboljšajo njihovo odpornost na sušo in mraz, zmanjšajo občutljivost za povzročitelje bolezni in škodljivce ter izboljšajo jedilne lastnosti sorte.

POMEN DOMAČIH SORT

Darja Kocjan Ačko pravi, da moramo poskrbeti, da bomo ohranili domače semenarstvo, naše avtohtone domače sorte semen, saj so lastne domače sorte in semenarska proizvodnja pomemben del (prehranske) neodvisnosti in samooskrbnosti. Vsak skrbi za lastno prehransko varnost, osnova zanjo pa so lastna domača semena.

»Časi so se spremenili in mi z njimi. Pomen avtohtonih in udomačenih sort razumemo drugače kot pred desetletji, ko smo jih zaradi pregovorno majhnih pridelkov zapostavljali in poveličevali tuje. Trenutno imamo v pridelavi v glavnem tuje visokorodne sorte kmetijskih rastlin, globalizacija s transportnimi potmi in trgovino pa nam nudi hrano s celega sveta. Kaotične podnebne spremembe in politična nasprotja v svetu pa so vzroki, zaradi katerih se upravičeno sprašujemo, kako poskrbeti za hrano v prihodnosti.

Avtohtone in udomačene sorte na njivah in vrtovih so pomemben ukrep (priložnost) pri načrtovanju prehranske varnosti in suverenosti države; večja samooskrba s hrano pomeni tudi večjo možnost preživetja v negotovih kriznih razmerah. Podobno kot drugi evropski narodi se Slovenci zavedamo pomena trajnostnega razvoja, lokalne in ekološke pridelave ter krožnega gospodarstva. Z avtohtonimi in udomačenimi sortami lahko izboljšamo biotsko pestrost na gredicah in njivah ter naredimo očem prijazen videz kulturne krajine.«

Pomen avtohtonih, domačih in udomačenih sort je tudi njihov razpozna-

*»Ker so avtohtone in
udomačene sorte delo naših
kmečkih prednikov, so
naša naravna in kulturna
dediščina.«*

ven, sortno značilen okus, ki bi ga lahko tesneje povezali s kakovostno in zdravo hrano, slovenskimi tradicionalnimi jedmi, kulinaricnimi in gastronomskimi posebnostmi. Predelava boba, fižola, korenja, repe in zelja v domače shranke in predpripravljene jedi je priložnost za nova delovna mesta, delo in zaslužek, pravi sogovornica.

Avtohtone in udomačene sorte, populacije in ekotipi v Slovenski genski banki ter v zbirkah semen pri posameznih ljubiteljskih pridelovalcih starih sort so razvojni potencial pri vzgoji novih. Zbrani genski viri so pomembni za slovensko kmetijstvo, saj sta žlahtnjenje in semenarstvo pomembni kmetijski dejavnosti.

»Ker so avtohtone in udomačene sorte delo naših kmečkih prednikov, so naša naravna in kulturna dediščina. Kot del slovenske narodne identitete jih moramo ohranjevati, negovati in izpopolnjevati za nas in naše otroke. V sedanjem času preskrbljenosti s semeni in drugim rastlinskim razmnoževalnim materialom si res težko predstavljam, da bi ostali brez domačih semen ali da bi bili odvisni od samo tujih semenarskih ponudnikov. Bojazen obstaja, vedno, saj živimo v svetu hlastanja po dobičku. Da bodo lokalno uveljavljene sorte obstale v pridelavi in se jim pridružile nove, imajo pomemben vpliv politične odločitve, zdrava pamet in modrost slovenskih in evropskih politikov. Upam, da se nanje lahko zanesemo,« zaključuje doc. dr. Darja Kocjan Ačko.

Tatjana Svete ❁